Prosjektet Barnas Naturverden vokste frem gjennom et forskningsarbeid som hadde til formål å undersøke hvordan vi best kan ta vare på den norske turtradisjonen som en del av vår kanskje mest levende kulturtradisjon, friluftslivet. I Barnas Naturverden tilrettelegges et naturområde som familien kan ferdes i uten at det blir for krevende, men allikevel skal være opplevelsesrikt for både barn og voksne.

Det fins tre sælehus i Ramsfjellområdet. De ligger ved Damtjønna, Hevertjønna og Ramsjøen. Dagstappene mellom hyttene er 4-8 km. Hvis du skal på tur, bør du ha med liggeunderlag, sovepose, bestikk og kokeutstyr. Det er kokekar og mulighet for å fyre på vedovn i sælehusene. Det er mulig å kjøpe ved. Sælehusene har ikke proviantlager og står ulåst.

Det er utgitt et kart over området i målestokk 1:50 000 samt en bok. Kart og bok fås kjøpt på turistkontoret på Berkåk, Rennebu kommune. Du kan også få orientering om tilbudet på TT-kontoret.

Det er mulig å reservere sælehus for større grupper ved å kontakte turistkontoret. Hvis du skal på tur, bør du ta kontakt med dem for å sjekke om det er gjort reservasjoner.

Med barn på tur

Av Rønnaug Mølmen og Ragnar H. Nilsen

TT har for de nærmeste årene satt seg som mål å satse på barna. Vi har vært med på noen av TTs barneturer, og har forsøkt å legge til rette for gode turer på barnas premisser. Vi som er glad i fjellet, har som regel et sterkt ønske om at også barna våre skal få den samme interessen. Det første vi må innse, er at det har vi ingen garanti for. Vår oppgave må være å legge til rette for at barna skal kunne bli glad i fjellet. Og for den oppgaven finnes det ingen fasitsvar. Vi er alle forskjellige, og det er ungene våre også.

Vi vil si litt om hvilke opplevelser vi har hatt med egne barn på tur, det vil si med Live på fem år og Knut på sju, og det vi har sett på de familieturene vi har vært med på. I denne sammenhengen er det lettere å trekke fram de vellykkede turene, enn de gangene det ikke ble noen tur i det hele tatt. Men vær trygg, begge deler forekommer.

- **Motivasjon**

  Motivasjonen for å delta er alltid større når barna får være med å bestemme selv. Kanskje skal vi tenke mer på at vi er med ungene på tur enn at vi tar ungene med på tur? Vi opplevde en gang at motvilje til en tur snudde ved at de fant ut at de ville pakke sekkene sine selv. De bar dem også selv, i allfall til vi var på hjemvei igjen. Positiv erfaring hadde vi også med å dele på å bestemme. Ungene fikk det som de ville den ene dagen i helga, tur i hagen eller skileik, så gikk vi på tur i marka den andre dagen. Når vi først var i gang, tok som regel ungene mye av styringa igjen.

  Det er viktig å være våken for forskjellige motivasjonsbehov som oppstår. Ofte er det en sjokoladebit eller en annen oppgave enn å gå som trengs. Andre ganger er det mer næring. Husk å drikke vann direkte fra bekken dere passerer. Rasten er som regel mer enn bare å ta inn næring. Lek og moro er vel så viktig. Små bein og små kropper kan bli leie av å gå. Da er tålmodigheten med steinkasting i vannet eller bekken betydelig større. I det hele tatt en bekk er et absolutt pluss ved rasteplassen om sommeren. Selv bålbyggingen blir gjerne glemt i iveren etter å kaste stein eller bygge demning i bekken.

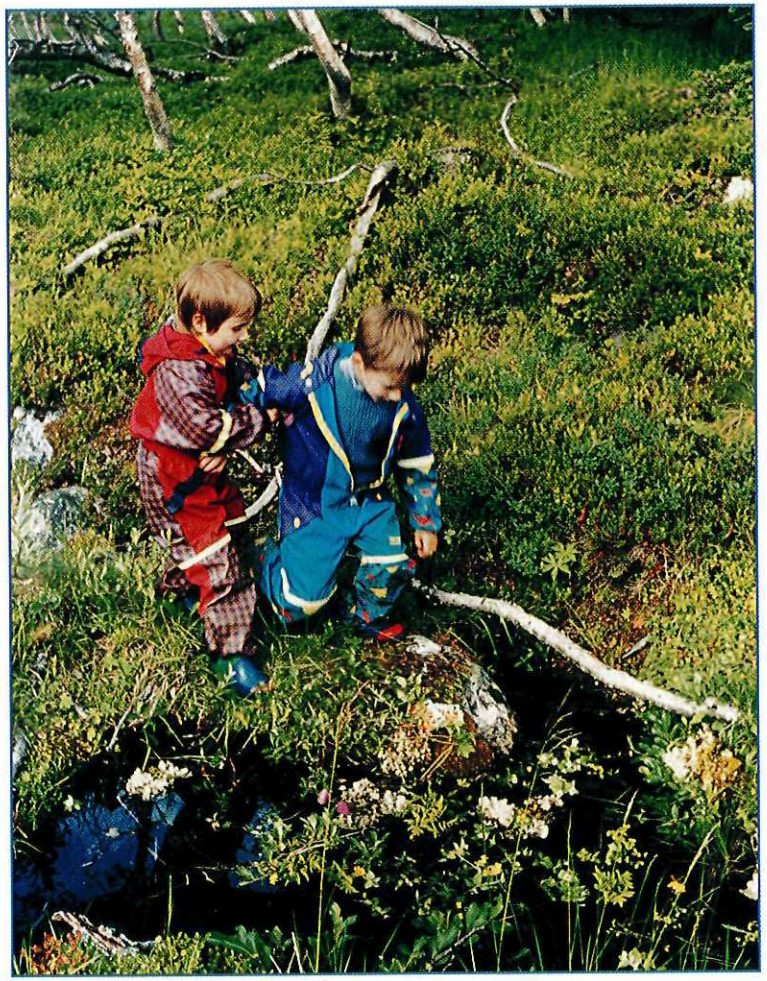

Bekken er som en magnet på små barn. Foto: Rønnaug Mølmen

• Variasjon i terreng og type vei

Variasjon er viktig for unger på tur. Vi opplever at særlig Knut blir inspirert av å gå utenom både sti og vei. Andre unger foretrekker stier, mens noen igjen foretrekker å sykle framfor å gå. Foreldrenes oppgave må være å oppdage hvor de enkelte ungene har sine fortrinn og så tilrettelegge turene i forhold til det. Om ikke hver gang, så i hvert fall så ofte at ungene skjønner at de blir tatt hensyn til.

• Akseptabel lengde

Hvor langt kan unger gå? Noen ganger kan de gå aldri så langt når målet er kjent og attraktivt. Dersom vi går uten mål, er turen så lang som ungene vil. Vi opplever at hvis vi har en avtale om et mål, går det som oftest greit å komme dit, det være seg overnattings-hytte, serveringssted eller et sted i marka der vi har vært før. Men ikke sjelden har turen fått sitt endepunkt etter en knapp kilometer fordi ungene ikke har lyst til mer, og vi foreldre ikke har funnet gode nok alternativer til det å stoppe turen akkurat der og da. Hyggelig kan det bli lell hvis vi finner på noe morsomt der vi er, en skibakke, en bekk å kaste stein i eller snø å grave i.

Med litt planlegging kan en tur på knappe kilometeren være en utfordring. Hvis målet er å overnatte ute, i telt eller hule, kan ikke turen være lang. De færreste av oss har tatt med ungene i snøhule, men de som har gjort det forteller om fine opplevelser for både store og små. Unger tåler en god porsjon strabaser dersom de får følelsen av å mestre dem og det skjer under trygge forhold. Det gjelder både for voksne og barn at en tur som ble strabasiøs, men godt gjennomført, er gjerne den turen en husker best.

Stranda ved Essandsjøen Foto: Rønnaug Mølmen

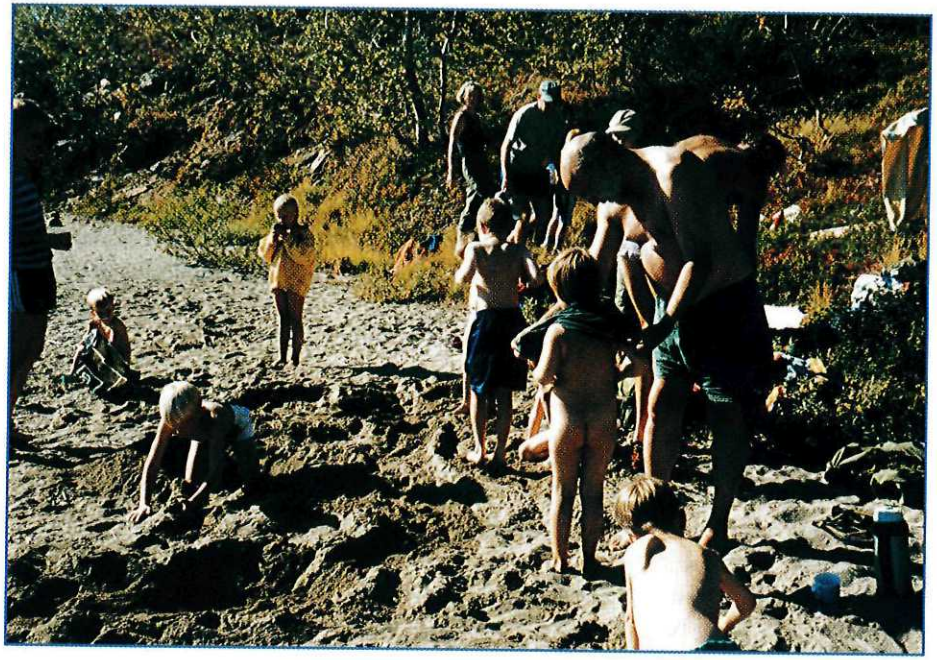

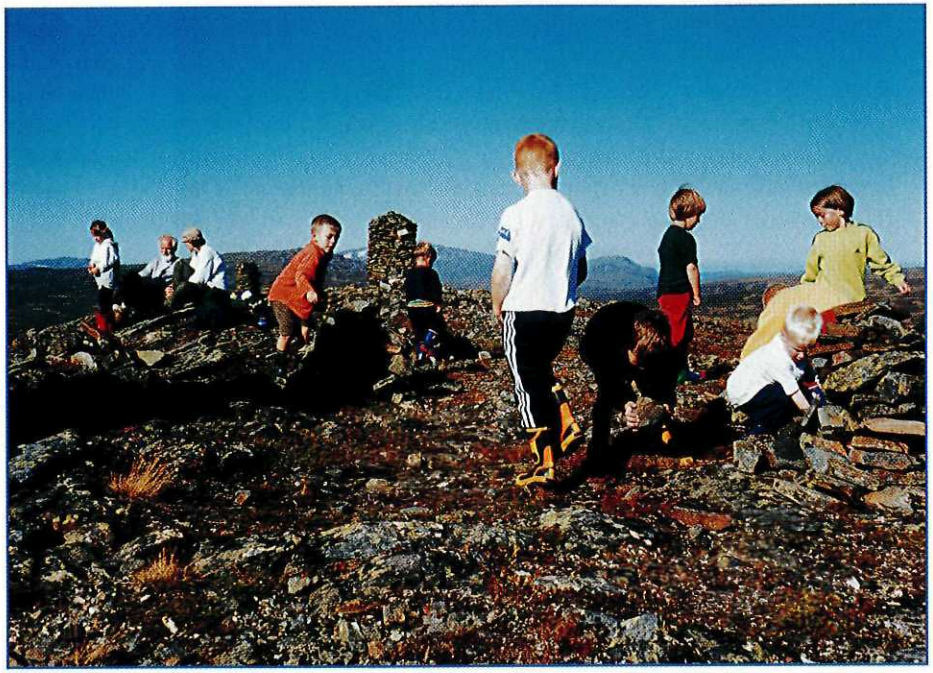

Vardebygging på toppen av Blåkåkleppen. Fra familiehelg ved Storeirikvollen. Foto: Rønnaug Mølmen

- **God tid**

Vi har en riktig nysgjerrigper med oss. Mye skal undersøkes, det skal klatres, samles eller spises bær. Skal turen bli hyggelig, må vi ta hensyn til det. Finne på noe mens vi venter, eller delta i leiken der og da. Utfordringen blir større straks ungene har motstridende interesser. Ulike former for leik som tursanger eller "lang, lang rekke" kan samle familien igjen i disse situasjonene. Andre ganger må også foreldrene dele seg på hvert sitt barn, i hvert fall for en stund.

- **Hytte til hytte-turer**

Vi har ikke prøvd det ennå. Det er vel heller vår prioritering framfor barnas begrensning som har gjort det. Vi har flere ganger gått inn til en hytte og ligget der noen dager eller en helg. Med god planlegging ville det ikke vært noe problem å gå til en ny hytte dagen etter.

En rettesnor for hytte til hytte-turer kan være å doble det angitte tidsforbruket på planleggingskartene. Det vil si noe om hvilke hytter en bør starte med å gå i mellom. Som foreldre kjenner vi våre barn

best. Det kan være lurt å kjenne på hvordan turen inn til første hytte går og være åpen for å gjøre endringer i forhold til det planlagte alt etter hvordan erfaringene er. Ikke lag opplegg som gjør at dere må være et bestent sted til bestemt tid, legg inn noe fleksibilitet.

- **Noe å se fram til**

Sist sommer hadde vi stor glede av å se hvordan to eldre søskenbarn både hadde stor moro selv, og skapte kjempestor forventning hos de små, ved å legge ut "regn-bue--blomster" langs stien. Disse ledet til sist fram til en skatt som ble lagt ut der vi rastet. Skatten, to Kvikk Lunsj, hadde de to store dandert og pyntet etter alle kunstens regler og det er ikke godt å si hven som hadde det morsomst, de små som fant skatten eller de store som ikke ble gjennomskuet. Ingen, hverken store eller små, klaget over at turen ble for lang. Den som ble mest sliten var nok bestemor i sitt 80. år. Men etter flere timers rast ved bekken, gikk det fint å gå tilbake.

- **Turkamerater**

Å gå sammen med andre på tur, er noe helt annet enn å gå sammen med foreldre og søsken. Når ungene finner turkamerater å slå følge med, blir turen en del av leiken, og de kan tilsynelatende gå ubegrenset. Vi har opplevd det flere ganger med eldstemann. En av foreldrene har tatt seg av Live, den andre har vært turleder. Knut har funnet seg turfølge blant de andre deltagerne på turen og hatt det helt topp. Tilsvarende har vi opplevd at foreldre på forhånd har sagt at de trodde at turen ville bli for lang for ungene. Men med en turkamerat har turen gått som en drøm. Snakker vi med barnehagepersonalet, sier de det samme. Sammen med barnehagen er det å gå på tur ikke noe problem.

- **Samletur**

Familien har høyst forskjellige samleinteresser, far plukker turorienteringsposter, Knut plukker bær i munnen, mor plukker bær og sopp, og Live plukker litt av hvert. Turen går dit vi tror det er noe å finne, og som regel blir det hverken mye sopp eller bær, og ikke så veldig mange orienteringsposter. Men i blåbærtida er Knuts og Lives munner absolutt preget av at de ihvertfall har funnet sitt. Vi må likevel innstille oss på at av og til går vi hver vår vei et stykke. Knut liker å kravle i uframkommelig terreng etter orienteringsposter, mens Live

Ved Gjevilvass-hytta med Okla (t.v.) og Gjevilvasskam-man i bak-grunnen. Foto: Cobien Claringbould

helst vil slippe. Da må turen legges slik at Live og mor går rundt mens Knut og far plukker poster.
Dette med å plukke kan utnyttes til andre årstider også. Bjørkeblader om våren er lett å plukke og egner seg i tørket form utmerket som smakstilsetting til te. Slik er det videre utover våren og sommeren også, uten at vi skal gå i detalj om hva som kan plukkes. Plantesamling eller fotografering, insektstudier, steinsamling eller matauk i form av urtesamling er gode eksempler.

- **Lov å være trøtt**

  På turer med fast mål, f.eks. hytteturer, kan særlig minstemann bli sliten. Da hun var mindre, gikk det greit å ta henne på ryggen eller ta med en vogn om det skulle knipe, men nå er hun så stor at det ikke går lenger. På tur fra Storerikvollen sist sommer hadde aktivitetsnivået vært stort hele formiddagen, med både topptur og badetur. Veien tilbake til bilen ble litt lang. Men det var utrolig hva som gikk, med noen trøstende ord om at alle var litt slitne og at hun var veldig flink som

orket å gå. Utfordringen her er å se når hun er reelt sliten og når hun er lei og trenger motivasjon mer enn trøst.

- **Sekk**

  Vi voksne ser ofte sekken som et ork og nødvendig onde. Det gjør ikke nødvendig-vis ungene. Som nevnt var det å pakke sekken med på å snu turstemningen hjemme. Kanskje føler ungene at de blir mer viktige når de går med sekk. Det er en god ting å la ungene få gå med en god tur-sekk på tur. Den må ikke være for tung, og den kan godt overtas av de voksne på slutten av turen.

- **Utstyr**

  Utstyret trenger ikke være flott, men det må fungere. Gnagsår er ikke morsomt for noen. En kald unge blir også en sur unge. Vi må ta med tøy som kan regulere temperaturen riktig. Vær forberedt på tiltak mot gnagsår, insektstikk, glatte ski, etc.

- **Hva gjør det med oss voksne**

  Vi har nevnt at det kan være lurt å se det slik at det er vi som er med

Det blir sjelden kaldt i snøhula, men luftfuktigheten kan bli høy. Foto: Arne Ljones

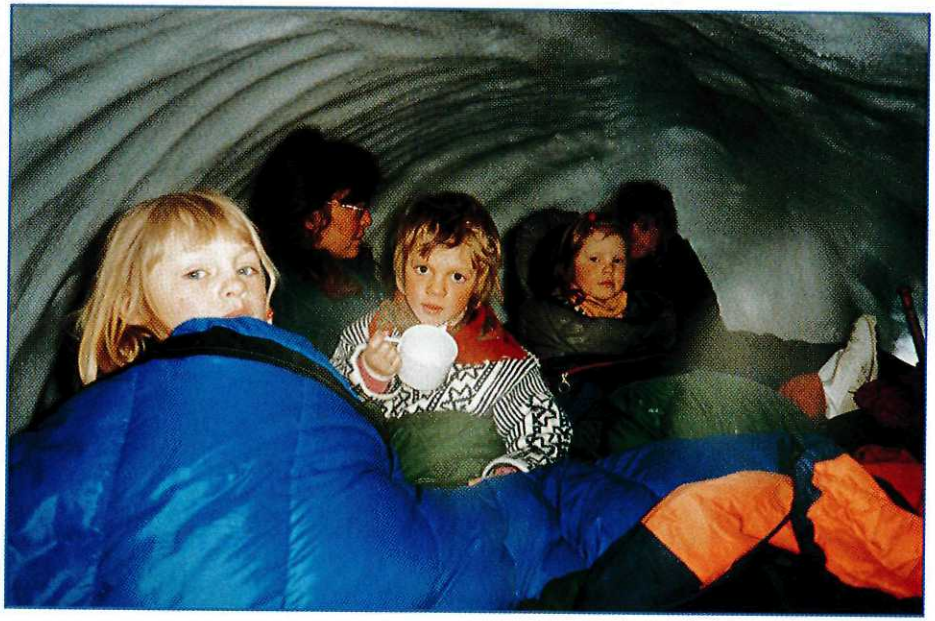

barna på tur i stedet for at vi tar med oss barna på tur. Turer med ungene blir noe helt annet enn de toppturene, treningsturene eller hytte til hytteturene vi hadde før. Kjenn på gleden ved å oppdage detaljer i naturen sammen med ungene. Se hvordan ungene finner sine utfordringer og tøyer egne grenser. Sjøl har vi stor glede av å se Knut sette utfor bakker, der vi vet dt bare må ende med knall og fall. Pågangsmotet er langt større enn det vi faktisk hadde tiltenkt ham.

Så hva med oss og våre barn

Erfaringene våre er så langt stort sett med førskolebarn. Et viktig siktemål disse første barneårene har vært å få innarbeidet vanen med å gå på tur og turgleden. Utfordringene blir nok ikke mindre i årene som kommer, og heller ikke de samme som vi har opplevd til nå.
Denne vinteren kommer vi sikkert til å tøye turlengdene litt i forhold til i fjor. Men ennå er skileiken og oppøving av egen sikkerhet på ski vel så

Å grave snøhule er spennende både for stor og liten! Foto: Arne Ljones

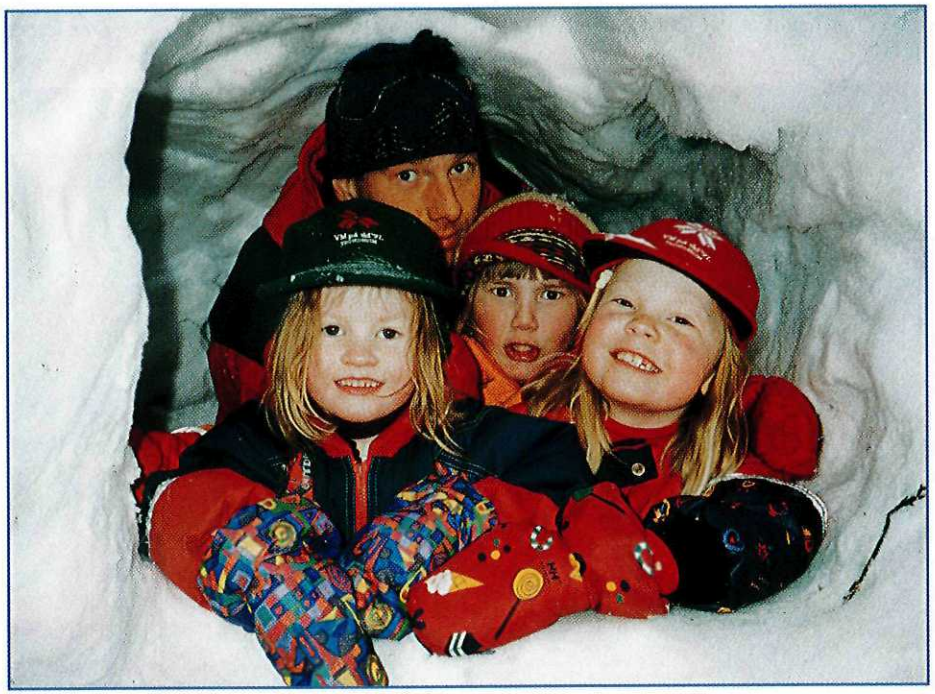

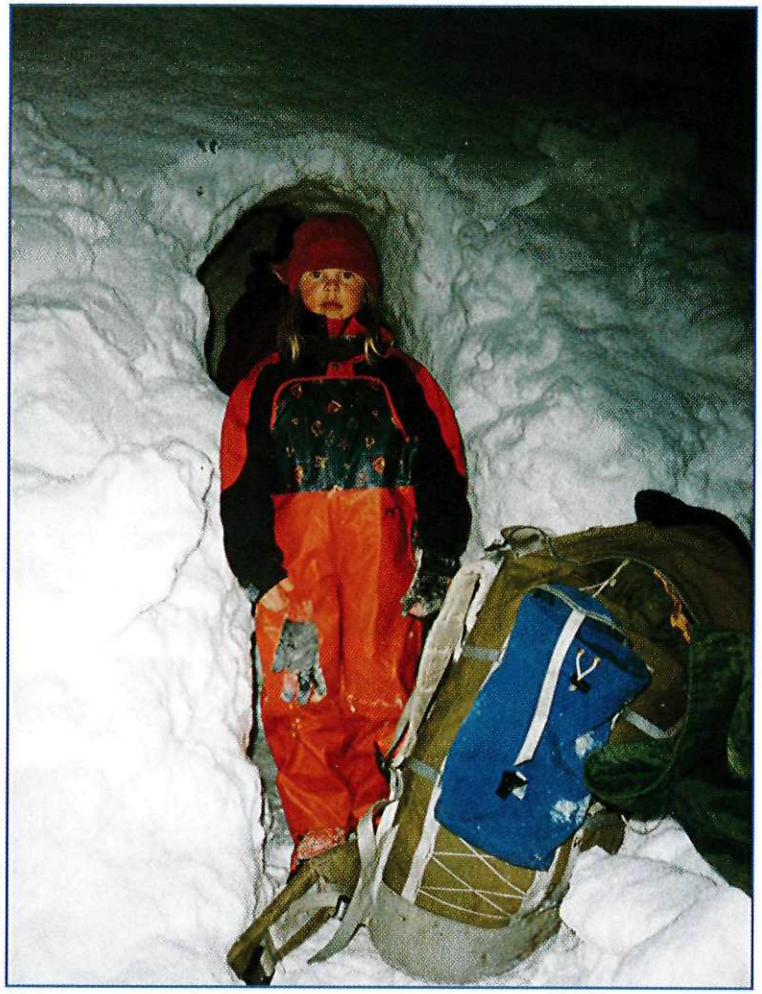

Vanntette klær er en fordel når man skal grave i snøen! Foto: Arne Ljones

viktig som lange turer. Om mulig vil vi slå følge med andre, enten på organiserte turer eller sammen med venner for å hente inspirasjon og få nye ideer og hyggelig samvær både for store og små. Det skal mye til at vår lille familie kan lage variasjoner nok til å inspirere til videre fjellglede alene hele tiden. *Så vi håper vi ses i marka og på fjellet.*